

FEDERATIUNEA

Diurnalu politicu, literariu, comercialu si economicu.

Va est Marti-a, Joi-a, Sambat'a si Dominec'a, demaneti'a.

Locuinti'a Redactorului:
si
Cancelari'a Redactiunii:
e in
Strat'a Morariloru Nr. 13.

Pretulu de Prenumeratiune:
Pre trei lune . . . 4 fl. v. a.
Pre siese lune . . . 7 fl. 50 cr.
Pre anulu intregru . . . 15 fl.

Pentru Roman'i a:
4 galb. pre annu, — 2 galb. pre 1/2
de annu, — si 1 galb. pre 1/4 de annu.

Pentru Insertiuni:
10 cr. de linia, si 30 cr. taps'a tim-
brale pentru fiesce care publicati-
une separatu. In Loculu' deschisu
20 cr. de linia
Unu esemplariu costã 10 cr.

Articlii tramisi si nepublicati se voru arde.

Independinti'a constitutiunale a Transilvaniei *).

III.

Mai spunu ungruii, cã ei nu potu sã se lapede de aceste drepturi istorice, pentru cã ei, fãra Slavi si fãra Romani, de abiã sunt 4—5 milioane cari nu potu formã o natiune mare, asiã dara cauta sã se intinda ca sã nu pierã, si ca nu cum-va prin stingerea lorumanitatea si libertatea sã sufere.

Èta cum vorbescu ungruii! Vedi Kossuth, Klapka, Széchenyi, Wesselenyi, Szemere, Eötvös, Zay si toti ceialalti aristocrati ungresci, carii pretindu a fi democrati.

Tote argumintele strategice ce aducu ungruii spre a aretã necesitatea ce simtu ei de a avè Transilvani'a, le-ar' potè intorce unu Romanu in contr'a lor, si ar' potè adauge cã periferi'a nu e sigura fãra centru, cã siesurile romane de tote pãrtili nu potu existã fãra cetatea cea naturale a Carpatiloru transilvani. Ce se tiene de drepturile istorice cele vagabunde a le Unguriloru, acele-si cadu d'insintea drepturiloru celoru cu multu mai vechie a le Romaniloru a supr'a acestui pamentu. Intru adeveru, ore unde incepe si unde finesce faimosulu vostru dreptu istoricu? Incepe de la sosirea vostrã d'in Asi'a pre acestu pamentu? Inse dreptulu vostru de atunci ce alta erã de cãtu dreptulu *rapitorulu*? Au dora incepe de la ducele Arpadu si regele Stefanu cari au cuceritu tier'a? Inse pre urmatorii acestor'a inca la supusu Ferdinandu I. Asiã dara de la legaturile ce ati inchiaiatu cu Ferdinandu I, si urmatorii lui pana la Ferdinandu V, incepe dreptulu vostru istoricu? Inse aceste legature voi singuri leati ruptu bucãti in anulu 1849 la Debrĩtinu; si preste putieniu ati fostu cuceriti: asta-di cum mai poteti provocã la ele afectandu legalitate? La acele legaturi mai curendu ar' potè sã provoce Slavii si Romanii, cari au remasu fideli, dara nu voi cari ati rebellatu in contr'a lor. Èta consecintiele la cari vescote dreptulu vostru istoricu: consecinti'a finale adeca este dreptulu de cucerintia alu Austriei. Lasati-ve dara de a mai provocã la dreptulu puterei brutale celei atãtu de schimbatorie: la drepturi radimate numai pre literele morte a le legiloru scrise in tempuri de violentia, de barbaria. Cautati aiurea fundamentulu drepturiloru vostru. Dreptulu istoricu si-are fãra indoiala legitimitatea sa, si va avè totdeun'a inse nu in intielesulu ungrescu. Adeveratulu dreptu istoricu este desvoltarea firesca a unui poporu in cursulu temporiloru. Èta adeverat'a idea a dreptulu istoricu. In stadiulu de fatia alu desvoltãrei poporeloru europene, adeveratulu dreptu istoricu este dreptulu nationalu: dreptulu unitãtii si nedependintiei nationale fãra asuprirea altoru natiuni. Èta dreptulu a cãrui realizare face istori'a civilitãtii moderne in Itali'a, in Germani'a, si tota Europ'a, cu deosebire in partea ei de Resaritu. Nationalitate, vointi'a sãu principiulu majoritãtii: èta principiile reconstruierii moderne a poporeloru Europei. Fatia cu acestu dreptu nationalu, care-lu invoca Romanii si tote natiunile asuprite, cade cu rusine dreptulu celu selbaticu alu temporiloru barbare care Ungurii lu-numescu dreptu istoricu si la care provoca ei si asta-di d'in mucedulu lor *Verbõczsi, Aprobate*, s. a. in cãtu tã s'ar' parè cã eri au sositu d'in Asi'a, era nu innainte cu o mie de ani, de candu s'au stabilitu in Europ'a si de candu ar' fi avutu tempu a invetiã ce insemneza dreptu si civilitate. Minunatu poporu! Chiaru si in catenele servitutii, in care se afla legati ei singuri, in locu de a apelã la compatimire, la ajutoriu: ei d'in contra, amenintia nu numai pre cei ce suferu impreuna cu d'insii, dara pana si pre alte popore libere, cari de sute de ani nu se mai gasescu in neci unu contractu cu Ungurii, precum sunt: Serbii, Bulgarii, Romanii d'in cele doue principate. Ei pretindu a avè neaperata trebuintia de Transilvani'a ca de unu punctu strategicu d'in care sã pota dominã cele doue principate romane cari, daca le-ai crede lor, aru fi pãrtili ale coronei lor, desfacute de acest'a numai prin nedreptatea temporiloru.

Asemenea pretensiuni si calculi strategici, facuti de unu poporu care dupa originea si natur'a sa este

esentialminte cuceritoriu, pentru tota intemplantia merita luare a minte.

Intru adeveru, daca deschidemu istori'a, vedemu cã, cãtu tempu a statutu independinti'a Ungariei si a Transilvaniei, Romanii d'in cele doue principate au fostu in necontentite resbele cu Craii si Principii cei sumeti si neodihnitii ai acestoru tiere. Romanii fure mai norociti: ei si-aperara cu sucesu independinti'a, precum a supr'a Poloniloru, de asemenea si a supr'a Unguriloru. Inse cauta sã ne aducemu a minte cã Moldov'a atunci erã domna a Besarabiei si a Bucovinei, si cã ambele principate spre a fi mai sigure d'in partea Crailoru ungresci, se ingrigiau de tempuriu nu numai de a stapani ele strimtorile Transilvaniei care asta-di sunt ocupate, dara se mai asigurau si de cãte unu punctu strategicu in chiaru sinulu Transilvaniei: Fagarasiulu si Omlasiulu mai totu-de-un'a erau a le Domniloru tierei Romanesci; Bistriti'a, Ciceulu, Cetatea-de-Balta, ale Moldovei. Daca Domnii Romani nu aru fi avutu Bucovin'a cea tare; daca nu posedã acele cetãti in launtrulu Transilvaniei; daca marginile carpatice de atunci ale Principatelor nu domina pasurile Transilvaniei; si daca, in fine, la casu de resbelu cu Ungurii, nu aru fi potutu recurge la Poloni, cari asta-di nu mai exista, sãu la Turci, cari asta-di tragu de morte, apoi Craii ungresci pote cã aru fi fostu mai norociti in intreprinderile lor cele cuceritorie a supr'a Romaniloru. Pusetiunea politica si geografica de asta-di a Principatelor, intru adeveru, s'ar' parè cã cu dreptu cuventu pote amagi fantasi'a cea aprinsa a Unguriloru in planurile lor cele estravagante, numai cãtu Ungurii uita totu-si, cã Carlu Robertu d'in launtrulu Romaniei, si Mateiu Corvinulu d'in launtrulu Moldaviei au fostu alungati, si unulu si altulu cu rusine, si unulu si altulu fãra ajutoriu strainu. Dara, cu deosebire, ore candu voru invetiã Ungurii, cã asta-di in Europ'a nu mai domnesce singuru dreptulu pumnului, ci, precum am insemnatu mai susu, dreptulu nationalu, vointi'a nationale, in puterea carei-a fia-care natiune e domn'a sortiloru sale: dreptu, care incepu a-lu respectã asta-di si a-lu proclamã d'intru inaltfimea tronuriloru nu numai Imperatulu Napoleonu, dara si insu-si Imperatulu Fr. Iosifu! cu cãtu mai vertosu s'ar' cuveni, ca natiunile sã se respecteze intre sine imprumutatu!

Naiva este pretensiunea Unguriloru ca sã ne facemu toti Unguri, pentru cã almintre ei nu aru potè formã o mare natiune! Ce sã le facemu noi, daca ei suntu atãtu de putni la numeru, sãu daca nu sentu in sine insi-si destula putere de vietia. Candu natiunile conlocutorie, si cu deosebire Romanii pretindu respectarea unitãtii si independintiei lor nationale, atunci Ungurii ne declama a supr'a Germanismulu si Panslavismulu, adeca voru sã ne sparie cu unu periclu ce ne-ar' amenintia in viitoriu, daca asta-di nu ne-amu face Unguri. Am vorbitu alta-data despre chimer'a Panslavismulu (vedi Istor. Roman. d'in Dac. Super. de A. Papiu Ilarianu, Vol. II, pag. VIII—CXIV.), inse chiaru daca acestu periclu ar' fi realu si aprobe, apoi ce deosebire ar' fi intre a ne face Unguri, Slavoni sãu Nemti? E curiosu argumentulu: fã-te Unguru cã de nu, vei fi Slavu sãu Nemtiu. Ce alta insemneza acestu curiosu ratiunamentu de cãtu ca Romanii de frica nu cum-va sã-i inghita candu-va chimer'a Panslavismulu, sã se grabesca a se face Unguri, adeca de o frica inchipuita sã ne omorimu de vii ca desperati. Inse Romanii nu ducu nici o frica de Slavii colocutori: acesti-a sunt asupriti ca-si noi. Intru adeveru, ce alta pretindu Croatii si bietii Slovaci de cãtu libertate nationale? noi nu potemu sã nu simpatisãmu cu aceste natiuni asuprite, amenintiate totu de acele-si periclu ca noi.

Ungurii d'icu, cã daca ar' remanè Transilvani'a si in viitoriu ca pana acuma, separata de Ungari'a, apoi putienii ungrui ce suntu in Transilvani'a, ar' perli cu tempulu in midiloculu elementulu romanu. Fric'a acest'a a ungriloru ca mai tote ideile si lucrurile lor, e o frica inchipuita. Romanii multumita ceriului, suntu destulu de numerosi, nu simtu nici de cum necesitatea de a face Romani „si d'in petri“, cum voru Ungurii: Romanii nu au trebuintia de a se immultã cu Unguri si Sasi. Remnia Ungurii Unguri, Sasi Sasi, dara remana si Romanii Romani. Romanii nu voru sã nimicesca pre nimene; Romanii

tienu la independinti'a tierei lor, si la o astfelu de organizare a ei, care sã respecte si drepturile nationale si cele politice si civile ale fia-carui cetãtianu, pre temeulu celei mai depline egalitãti. Dacu si cu o astfelu de constitutiune ar' perli Ungurii, atunci e semnu cã nu mai au putere de vietia in sine. Romanii d'in parte-le, sciu fi drepti si generosi si cãtra minoritate: Romanii nici odata n'au doveditu spiretu de cuceritorii.

Mai d'icu Ungurii, cã a parasit Transilvani'a si a recunosce natiunalitatea Romaniloru, insemneza a dã Turcului acestã tiere. Eu inse n'am auditu de nici unu Nemtiu d'in Elveti'a care sã doresca Unirea cu Germani'a; de nici unu Francesu d'in Elveti'a care sã doresca Unirea cu Franci'a: si de nici unu Italianu d'in acestã tiere a libertãtii, care sã oera incorporarea cu Itali'a.

Constituesca-se si Transilvani'a intro adeverata Elvetia. Acestã n'ar' potè sã nu multumescã pe toti. Credinti'a cãtra patria si principele sãu a fostu si va fi totu-de-un'a virtutea ardelenulu.

Inse, nu constitutiuni Elvetiane voescu Ungurii, ci *suprematia* Unguresca; pentru cã ei inca n'au studiatu bine istori'a lor propria, ca sã se convingã odata, cã asemenea incercãri de suprematie totu-de-un'a au avutu cele mai funeste urmari. Èta doue trei exemple: Pre la 1514, Ungurii, dupace au friptu de viu pre Dozsa, amicu tieraniloru, si dupace injugara pre Romani si pre Slavi in jugulu sierbitutii perpetue, i chiamare ca sã aperi independinti'a tierei asupra Turciloru si asupra Nemtiloru. Se intielega, cã acei-a dupa ne mai audifele barbarie, ce suferisera d'in partea Unguriloru, nu mai avura placerea a-si versã sangele pentru sustinerea si intarirea drepturiloru acelei aristocratie selbaticie, si Ungari'a se sfa-siã de Turci si de nemti. In seculu 16, 17, se formase planulu de a scuturã jugulu turcescu. Spre a ajunge acestu scopu, intre altii, Sigismundu Bãtori, celu mai ticalosu intre principii, propune domniloru Romani, ascultati! lui **Michailu Vitezulu**, cã mai antãiu sã se supuna lui, lui Bãtori, apoi sã se lupte in contr'a Turciloru. La 1848, ati incercãtu sã scuturati jugulu nemtiescu, dara totu-de-odata sã prefaceti Croati'a, Transilvani'a s. cl. in tiere ungresca, si pre Romani si Slavi in Unguri. Ce au urmatu, e lucru cunoscutu. Dupa atãte fatale esperintie ce ati facutu, cine ar' fi crediutu cã voi, Ungurii, aveti sã urmati si asta-di totu ca in trecutu.

Dieta Ungariei.

Siedinti'a casei reprezentantiloru, tie-nuta in 26 noemvre.

Presiedinte Szentiványi; notariu Csengery. D'in partea guvernului: c. Andrassy, Lónyay, c. Festetics, b. Eötvös.

Dupa autenticarea protocolulu siedintiei trecute, se pune sub discussiune budgetulu ministeriului de finantie.

Kautz cetesce raportulu comissiunei centrale relativu la budgetulu ministeriului de finantie.

Ales. Nikolics face cãte-va observatiuni contr'a modululu pertratari. Budgetulu ministeriului de finantie s'a distribuitu numai eri intre membrii camerei, contine 300 pagine, cari cea mai mare parte sunt d'in numeri. Orice omu nepreocupatu va potè vedè, cã a fostu imposibile ca cine-va sã treca cu atentiune preste pusetiunile importante a le budgetulu d'in cestiune. Vorbitoriulu crede cã una asemenea pertratãre nu este decãtu indemnitate intr'o alta forma. Tempulu e cu multu mai scurtu, decãtu ca camer'a sã pota face ce-va in acestu objectu; doresce, cã camer'a sã dispuna pentru presintãrea la tempulu sãu a budgetulu, cã-ci almintre dreptulu celu mai importantu alu camerei, dreptulu budgetulu, ar' deveni ilusoriu.

Dupa cãte-va intrevorbiri, presiedintele dechiarã, cã acestu modulu alu pertratari budgetulu nu va avè neci una consecintia pentru viitoriu.

Notariulu cetesce rubric'a intregra a budgetulu relativa la directiunea centrale, care o insemnãmu precum urmeza:

Recerintie:

Directiunea centrale 667,000

*) A se vedè nr. 161, 162, 163, 164 si 165.

Directiunea financiara a terei	3.947,400
Academ'ia montana si forestiera d'in Semnitz	61,800
Spese pentru aruncarea si percipiarea dărilor directe	243,000
Spese pentru percipiarea dărilor de consumu	138,000
Venituri	18.014,600
Competintie	127,400
Bunurile statului	26.332,100
Pensiuni	1.284,100
Erogatiuni diverse	46,500
Dessarcinarea pamentului	15.689,000
Sum'a:	66.450,900

Acoperire.

Dări directe	53.921,000
Dări de consumu	11.293,000
Venituri	36.722,800
Competintie	10.702,200
Bunurile statului	30.396,600
Perceptiuni diverse	334,500
Suma:	143.370,000
Recerintie extraordinarie	3.472,200
Acoperire extraordinaria	3.559,809

Pentru acoperirea speselor directiunii centrale pre anul 1869 se voteza 408,000 fl., era pentru contabilitatea ministerului 259,000 fl.

Notariulu cetesce tote rubricile directiunii centrale financiare a terei. Camer'a primesce proiectele comisiunii.

S. Gajzágó întreba, pentru ce sunt sustinute vamele nelegale de drumuri si poduri.

Min. Lónyay recunosc nedreptatea acestor vame, cari la unele drumuri a le statului sunt sustinute, era la altele nu, inse fiindu de lipsa pentru conservarea si repararea drumurilor, nu s'au potutu desfiintia. Diet'a viitoria va ave a se ingrigi, ca acesta sarcina se fia suportata egalmente de toti.

Dupa una mica disputa, ce se escă cu privire la unele pusetiuni a le budgetului, se trece la discutia a supr'a cestiunii nationalitatilor.

Paulu Hunfalvy partinesce proiectulu majoritatii.

B. Iuliu Nyáry, notariu alu casei magnatilor, anuncia, ca casa de susu a primitu tarif'a vameilor d'in Dalmatia, proiectele de legi relative la dările de vinu, carne si castigu personale, precum si modificatiunile camerei reprezentantilor facute in procedur'a civile. Dupa cetirea protocolului relativu la aceste cestiuni, se continuă desbaterea cestiunii nationale.

Dr. Ios. Hodosiu. Oporata camera! Candu la 1866. acesta camera a alesu o comisiune de patrudieci de membri cu acelu scopu ca se prepareze si se ascerna camerei unu proiectu de lege in cestiunea nationale, eramu in cea sperantia si in cea credintia ca asta mare si importanta cestiune ce pro noi toti asemene ne intereseza, se va deslega odata intru multumirea si indestulirea nostra a tuturor si intru multumirea si indestulirea tuturor natiunilor locuitorie in acesta tiera.

Mi pare reu, ca dupa cele petrecute pana acumu, me vedu insielatu in speranti'a ce nutriamu, si credinti'a tota mi o amu pierdutu.

Căci ce a facutu acea comisiune de patrudieci? — Me iertati domniloru ca se ve enarezu acel partea comica a lucrului; partea dramatica se petrece aici in casa; era partea tragica va urma dupa ce domni'a vostra veti vota proiectulu de lege propusu de comisiunea centrale. — Ce a facutu acea comisiune? Fiindu ca lucrulu era forte urgentu, a alesu o subcomisiune ca se prepare proiectulu in cestiune. Acesta subcomisiune, fiindu ca lucrulu era forte urgentu, a lucratu incetu incetu si totu mai incetu, pana ce in urma abie in lun'a lui iuniu seu iuliu anului trecut subserne camerei unu proiectu de lege in cestiunea nationale. Camer'a, naturalmente, lu-transpune proiectulu la comisiunea de patrudieci; acest'a, firesce, pentru ca lucrulu inca nu perduse d'in urgenti'a sa, abie in dfilele d'in urma ale lunei octobru trecut se aduna a lua la discutie proiectulu subcomisiunii.

Dar' ce se intempla aici? Proiectulu subcomisiunii se pune la o parte, si se ie la discutie unu altu proiectu de lege elaboratu de doi membri ai comisiunii; acestu proiectu se discuta, se reforma, se emenda, si in urma se substerne camerei ca votu alu majoritatii d'in comisiune, subscernendu totodata si unu votu alu minoritatii, care, precum se scie este proiectulu de lege elaboratu de romanii si serbii deputati in acesta camera.

Camer'a, se intielege, trimete atatu votulu majoritatii comisiunii catu si celu alu minoritatii la sectiuni. Ce s'a facutu aici? Domni'a-vostra sciti; s'a primitu, nu s'a primitu, s'a discutat, nu s'a discutat — votulu majoritatii. — Si acum? Acum ne sta inainte unu proiectu de lege, care nu este nici celu alu subcomisiunii, nici celu alu majoritatii, nici celu alu minoritatii comisiunii; ci pre cum se dice este unu proiectu de lege esitu d'in sectiunea a siesea, si renovatu, reformatu, indreptatu, prefacutu, nefacutu, sucitu, rescutitu de comisiunea centrale si subscernutu camerei mi se pare de vreo optu noue dfile.

Dupa tote aceste, io ve intrebu; ce proiectu de lege este acest'a? de unde, d'in a cui initiativa se deriva? Ca, daca cu atat'a inlesnire se potea face unu proiectu de lege in cestiunea nationale, atunci nu pricepu, pentru ce era de lipsa a esmite o comisiune de patrudieci membri inainte de ast'a mai cu trei ani de dfile, si pentru ce a pierde atata timpu?

Pentru a lamuri, si a se lamuri ideele — veti responde. Tristu respunsu, dupa tristulu resultatu ce-lu vedemu. Dar', pe catu timpu era numita comisiunea de patrudieci, si pe catu timpu a lucratu, de si incetu, parte acesta parte subcomisiunea, n'ati auditu opiniunea publica? celu putienu opiniunea publica a romanilor si serbiloru? Deputatii romani facusera de bunu timpu unu proiectu de lege in caus'a nationale, care lu cunosc acum tota lumea; deputatii serbi de asemene a facutu astfelu de proiectu; apoi, deputatii romani si serbi a facutu impreuna, seu mai bine si-a unificatu proiectele loru de lege, si v'a datu unu singuru proiectu in asta cestiune vitale; si domnia-vostra sciti, ca d'in tote partile s'a manifestatu opiniunea romana si serba pentru acestu proiectu, care ve este cunoscutu acum mai bine de doi ani, si care de catra romanii si serbii d'in asta tiera s'a primitu cu multa adhesionu si multa placere.

Si tota-si domniloru, acum ne vedemu in fatia cu unu proiectu de lege, care nu scimu ca de unde vine, si care n'a luat in considerare acea opiniune publica espresa cu atat'a vigore, dar' care in tota liter'a si pe tota pagin'a areta acea politica sghircita, avara, care io, dupa atate promisiuni profuse nici-odata n'asiu fi acceptatu de la deputatii natiunii magiare. Seu ca aceste promisiuni nu au fostu sincere. O! atunci totu-si remane adeveru, ca „potentes potenter agunt“, si domnia-vostra cari aveti acum puterea in mana, intr'adeveru ca puternicu lucrati. Dee cerulu, io v'o poftescu, ca se nu suferiti neci-odata pagub'a acestei potentie.

Si acum domni mei, trecu la obiectu, la proiectulu de lege ce este la ordinea dfilei.

Ca totdeun'a, asi si acum me voiu tieni si voiu vorbi strinsu la lucru.

Nu voiu urma nici partea filosofica si de dreptu-naturale, nici partea istorica si legale a cestiunii. Cea d'antatu v'a aretatu o deputatulu si amicul meu Alesandru Mocioni, cea de a dou'a v'a demonstratu-o deputatulu si de asemene amicul meu Dobrzansky. Dar' nici nu me voiu inaltia la acea culme de civilizatiune, de unde a vorbitu dlu b. Eötvös, aretandu, indirecte celu putianu sfortiandu-se a areta, ca civilizatiunea in Ungari'a e conditiunata de la limb'a magiara; ci lasandu pe acestu-a in ide'a sa de civilizatiune, voiu vorbi in catu voiu potē la partea practica a cestiunii.

Inainte de tote, si acum la inceputu chiar', eca ve dechiaru, ca io proiectulu de lege alu comisiunii centrale nu lu potu accepta nici in principiu macaru.

Si nu lu potu accepta pentru aceea, pentru ca nici elu nu purcede d'in nici-unu principiu, nici elu nu staveresce principiu. Pentru mine domniloru, integritatea teritoriale a terei si unitatea politica a statului, nu este acelu principiu, d'in care ar' trebui se purcedemu la deslegarea cestiunii de limba si nationalitate. — Limb'a si nationalitate, divorsitatea de limbe si nationalitati, nu pericliteza nu azardeza acelu principiu. — Integritatea teritoriale a terei, si unitatea politica a statului nu se manifesta in unitatea de limba si nici in asiē numit'a unitate de natiune politica (politikai nemzetegység), care la noi, unde sunt atate natiuni, precum romana, serba, magiara, nu pote ave nici-unu intielesu; ci ea se manifesta in unu domnitoriu, unu gubernementu, una legislatiune, una armata. Eca espresuniile reali ale unitatii de statu; rademulu si siguranti'a acestor'a este libertatea si egalitatea natiunilor atatu in privinti'a politica catu si in privinti'a nationale seu a limbei. Si io ve intrebu, daca in proiectulu de lege alu deputatiloru romani si serbi, este numai o opresiune macar, care ar' fi indreptata contra integritatii teritoriale a terei seu contra unitatii politice de statu? — Seu ve intrebu, daca poteti domnia-vostra deduce acest'a si numai d'in spiritulu acelu proiectu macar? Nu.

Unitatea politica de statu asi dar' nu este, nu pote fi conditiunata de la unitatea de limba, si cu atatu mai putinu pote fi conditiunata de la positiunea privilegiata a unei natiuni a supr'a celorlalte; d'in contra, asta positiune privilegiata pote se pericliteze unitatea teritoriale si politica a statului. Si vedeti, proiectulu de lege alu comisiunii centrale tocmă astfelu de positiune privilegiata vre se creeze pentru limb'a si natiunea magiara, vrundu a o decretu de singuru politica, ba ce esto mai absurdu inea, vrendu a legiferu ca tote natiunile, romana, serba si celelalte tote facu natiunea politica magiara, un'a si nedespartita. Lucru neaudit si nepriceputu de mintea si ratiunea omenesca. Chiar' pentru aceea, io proiectulu de lege alu comisiunii centrale, nici nu lu potu numi de „proiectu de lege pentru egal'a indreptatire a natiunilor“, precum vreti domnia-vostra a-i da nume; ci mai vertosu si mai potrivit' l'asiu numi „proiectu de lege despre limb'a si natiunea magiara.“ Inse, a face astfelu de lege nu era de lipsa. Acolo sunt legile de la anii 1836, 1840, 1844 si 1848. Sunt pline aceste de dispositiuni privilegiate pentru limb'a si natiunea magiara, si de desnatiunalizare seu magiarizare a celorlalte natiuni. Daca nu cum-va, domnia-vostra vreti a santionu aceste legi chiar prin proiectulu de lege ce este la discutie. Atunci inse legislatiunea dumnia-vostra vine in contradicere ea cu sine insasi. Ca-ci in adres'a de la 1866. eca ce se dice: „simtiulu de nationalitate ce se desvolta d'in di in di, merita atentiune, si acelu-a nu se mai pote mesura cu mesur'a tempiloru trecuti si a legiloru vechi.“ —

Acum ve intrebu, ce este acestu proiectu de lege alu comisiunii centrale, de catu scars'a mesura a tempiloru trecuti si a legiloru vechi, ce ofende natiunile chiar' in desvoltarea simtiului loru nationalu?

Mai incolo totu in ace'a adresa se dice, ca: „noi (adoca camer'a) cu voia sincera suntemu gat'a a garantu prin lege totu ce cere interesele loru (a natiuniloru) si interesulu comunu alu patriei.“ Io asiē credu, ca aceea ce este interesulu loru, interesulu natiuniloru, numai ele potu se o spuna mai bine, numai ele sunt competente aci. Si pentru aceea io sunt de parere, ca mai bine se urma aci aceea, ce s'a urmatu in cestiunea cu proiectulu de lege despre educatiunea poporului: a convocatu o ancheta d'in tote natiunile, seu a le conchiamu in adunari nationale si a le ascultu parerile, dorintiele si simtiemintele. Pentru ca, precum ministrulu de culte si instructiune publica dlu b. Eötvös — care mi pare reu ca nu e aci — in siedinti'a de la 24 iuniu anulu curentu respundiēndu domnulu deputatu Alesandru Cianadi in cestiune religiuaria, a disu aceste: „negu ca guvernulu ar' ave dreptu, si nu credu ca chiamarea legislatiunii ar' fi a decide in aceste (religiunarie) cestiuni fara a lua in considerare simtiemintele, parerile si dorintiele fia-carei beserice, pentru ca in trebi religiuarie pote simpl'a majoritate a decide cestiunea, dar' nu o deslega; in cestiuni inse deslegarea e de doritu;“ chiar' asiē dicu si io acum in cestiunea de limba si nationalitate; simpl'a majoritate o pote decide, dar' nu o deslega, si nu o pote deslega mai alesu cum este compusa asta-di acelu camera, care in majoritate magiara nu i vine la socotela a lua in considerare parerile, dorintiele si simtiemintele natiuniloru in cea mai grava cestiune, in cestiunea de limba si de nationalitate, care asemene religiuiei, ba si mai multu este conditiunea vietiei unui poporu.

Si aci fa-mi iertatu a reflecta dlui ministru de culte — de si nu lu vedu aci — ca frecarile religiuari nu atunci inceputu a inceta candu s'a prochiamatu principiulu de egalitate pentru tote besericele, ci atunci candu aceste s'a vedutu ascurate in esistinti'a loru; asiē si frecarile nationale si atunci voru incepe a inceta candu se va prochiamu principiulu de egalitate pentru natiuni, ci atunci candu aceste se vor vedu ascurate in esistinti'a loru nationale.

Totu in adres'a ce memorai mai insusu, domniloru, se dice: „noi (camer'a) in crearea legiloru referitorie la interesele diferiteloru nationalitati inca vomu urma principiulu dreptatii si fratietatii.“

Se me incercu domniloru a demustru ca in proiectulu de lege alu comisiunii centrale nu e urmatu nici principiulu dreptatii nici principiulu fratietatii?

Dar' este dreptate, si fratietate acolo, unde libertate si egalitatea individuale, libertatea si egalitatea nationale, libertatea si egalitatea besericesca, ba nici chiar' libertatea si egalitatea asociatiuniloru nu s'a luat in neci o considerare?

Se dice, si o dicitu si domnia-vostra ca legea nu face deosebire intre cetatianu si cetatianu, si ca si legile tempiloru trecuti usulu drepturiloru politice nu l'a conditiunatu de la calitatea de un'a seu de alta nationalitate, ci, dupa conceptulu tempiloru de atunci, numai si singuru de la diplome nobilitari.

Io potu se ve concedu acest'a, inse concedeti-mi si domnia-vostra ca facia cu acesta asertiune se ve spunu, ca proiectulu de lege alu comisiunii centrale este acelu care face deosebire intre cetatianu si cetatianu; pentru ca pe cetatiani cari nu sunt de limba magiara i silesce a inveti acest'a limba, altminteru nu potu fi capaci de drepturi politice, altminteru nu potu fi derogatori in statu. Asiē dar' in loculu diplomei nobilitari d'in tempii trecuti, acum se creeza alta diploma, diplom'a kimbei magiare.

Dlu ministru de culte a disu, ca daca amu aronda d'istrictele dupa nationalitati, si s'ar decretu acolo o singuru limba domnitoria, atunci individii celorlalte nationalitati cari pote ar' fi acolo, s'ar afla vatemati; si o astfelu de arondare ar' fi unu privilegiu, er' acumu a trecut tempii privilegiiloru. Pre bine, a trecut tempii privilegiiloru, dar' atunci, pentru ce creati privilegiu pentru limb'a si natiunea magiara? si candu domnia-vostra veniti a decretu acest'a limba si natiune de singura domnitoria in tiera, atunci celorlalte natiuni se nu se simta vatemate? si candu impuneti individiloru limb'a magiara, pentru ca altminteru nu potu servi nici patriei nici statulu, atunci vine dlu ministru de culte si dice, ca nu vre privilegiu pentru comitate? Privilegiulu este privilegiu ori unde — stergeti dar' si nu creati privilegiuri. — Nu restringeti liber'a intrebatiare a limbeloru; nu creati lege, care face deosebire intre cetatianu si cetatianu; ca ori ce astfelu de lege vatemate libertatea si egalitate individuale; si astfelu de lege vre a fi proiectulu comisiunii centrale.

Dar' vatemala acestu proiectu de lege si libertatea si egalitatea nationale; pentru ca creeza o natiune oficiala seu politica seu nu sciu cum o mai numiti pe natiunea magiara, era celelalte nu le ie in nici-o considerare ca si candu ele nici dupa istoria, nici dupa lege, nici dupa dreptu, nici dupa faptu, n'ar' mai esiste; macaru esistinti'a loru nici d'intr'unu punctu de vedere ce amu disu aci nu se pote trage la indoiele. Deputatulu A. Dobrzansky v'a aretatu eri pana la evidenti'a legile si istoria esistintiei natiuniloru d'in acesta tiera; era in fapta, cautati impregiurulu dumnia-vostra si le votu vedu.

Dloru, Ungari'a in respectu de limba si nationalitate, nici-odata n'a fostu statu specificu magiaru. Insu-si santulu Stefanu, primulu rege alu Ungariei, a recunoscutu ca in statulu domnitu de elu sunt mai multe natiuni, precum ele sunt

asta-di. Elu însu-si a dîsu ca o patriune se nu domnesca a supra celeilalte. Ne graecus super latinum, nec latinus super graecum dominet. Prin urmare, si dupa esternele legi ale dreptului naturei nu pote fi in dreptu nici-o natiune a impune limb'a sa la alta natiune; cã-ci abstraendu de la altele, ori-ce fortia nasce retorsiune, si io asiè credu cã nici unii n'avemu lipsa de acêst'a.

Vatema mai incolo acestu proieptu de lege si libertatea si egalitatea besericesca; pentru cã ordina ca autoritat.le besericesci cu guvernulu se coresponda in asià numit'a limba oficiale sêu limba de stat, care diceti cã este cea magiara; si mai multa, ca autoritat.le besericesci iutresinesse coresponda sêu in limb'a oficiale, sêu in limb'a acolor'a cãtra cari se adreseza — adoca in urm'a urmelor cea magiara; ordina apoi ca procesele verbali sê se subscerna la guvernulu in traducere magiara. — Daca, domniloru, este beserica libera in statulu liberu, atunci nu este iertatu a creã legi cari vatema dreptulu autonomice alu besericeii fia chiar' si numai in respectulu usuii limbei nationali.

Chiar' asià vatema acelu proieptu de lege si libertatea si egalitatea asociatiuniloru, ordinandu pentru aceste totu aceea ce ordina pentru autoritat.le besericesci.

Dupa cele ce amu dîsu pana acum, io cutediu a afirmã domniloru, cã pe cãtu tempu proieptulu de lege alu comisiunei restringe liberulu usu alu limbeloru, pe cãtu tempu acelu nu considera si nu respecta libertatea si egalitatea nici individuale nici nationala nici besericesca ba nici libertatea si egalitatea asociatiuniloru, pe atãtu tempu acelu nu pote sê aiba putere de vietia de o parte, de alta parte in cãtu acela s'ar' impune natiuniloru, acestu lu voru considerã de o lovl-tura fatale, care ca nedrepta si nemorale odata totu-si va trebui se incete.

Presiedintele chiama pe vorbitoriu la ordine, si i dice se nu intrebuinteze expresiuni vatematice pentru camera.

I. Hodosiu. N'am vatematu pe nimene. Expresiuni vatematice n'am intrebuintatu; chiamarea la ordine aci nu pote avè locu (strigari: se continue, se audîmu).

Dloru, me grabescu a fini. Voiu se facu o paralela intre proieptulu de lege alu comisiunei centrali si intre celu alu deputatiloru romani si serbi.

Acêst'a o proieptulu de lege alu libertatii, fratietatii si egalitatii in cestiunea limbei si nationalitatii, cel'a este impunerea fortia a limbei si nationalitatii magiare asupra celorlalte natiuni d'in tiera. Acesta recunoscce natiuni egale intre marginile teritoriale si unitatea politica a statului, cela nu recunoscce in acêsta tiera alta natiune si alta limba decãtu magiara si era magiara. Acêst'a recunoscce individuu liberu si beserica libera in statu liberu, cela nega individulu si besericeii celu mai naturalu si mai neprescriptibilu dreptu alu limbei. Acêst'a chiama la unire pe tote natiunile tieriei, cela respinge de la natiunea magiara pe tote celelalte natiuni. Cel-a purcede d'in prejudetiu, — cã nu este alta decãtu prejudetiu aceea, cã daca limb'a magiara nu va fi singura oficiale, si daca se voru recunoscce prin lege mai multe natiuni in tiera, atunci rumperea tieriei este neincungiurabile, — in contra cãru, chiar fiindu cã este prejudetiu, in vanu te voi luptã cu argumente, dar' a cãru futilitate o amu aretat mi susu; era acêst'a, proieptulu de lege alu deputatiloru romani si serbi, purcede d'in principiu, d'in principiu de libertate si egalitate nationala recunoscute de tota Europ'a, care cu sofisme da, dar' cu argumente valide nici odata nu se pote combate; elu va reformã lumea, elu are se ne reforme si pe noi.

Patiene mai amu de dîsu, cu toto cã in asta cestiune s'ar potè vorbi forte multa. Cu deosebire vreu se mai insemnu aceea, cã dupa proieptulu de lege alu comisiunei centrali, dumnia vostra vreti se creati poporulu, comunitat.le pentru deregatori, era nu acêsti-a pentru poporu. Prin acelu proieptu de lege siliti pe bietulu satenu sê invetie si sê scie patru limbe (unde e aceea?). Cautati § 14. Inca si mai multu; dupa acelu proieptu chiar' si creditulu publicu lu conditiunati de la limb'a magiara, ca si candu documentele scrise in alta limb'a n'ar' avè nici o valoare neci unu creditu (unde e aceea?) Cautati §§-i 18 si 20.

Asià credu domniloru ca in cele ce amu dîsu pana acum, amu respunsu in cãtu-va dlui ministru de culte. (Ba n'ai respunsu!) Mi pare rêu cã nu mai ascultatu, candu amu vorbitu despre privilegiulu limbei magiare facia cu privilegiulu dlui ministru ce lu afirma pentru comitate, si amu dîsu cã intre privilegiu si privilegiu nu este deosebire.

Dar' domniloru, domnia-vostra ne acusat cu gravitare in afara, cu rumpere (sê audîmu!), cu rumpere, de cãtra cine? de cãtra cas'a domnitoria? Asià credu domniloru cã acêst'a acusa ori cui s'ar' potè face mai curendu de cãtu romaniloru (Cui dar'?) Cetiti istoria si nu mergeti chiar' asià departe in ea si veti vedè (tacere profunda). Cu rumpere de cãtra magiari? Candu a incercatu vre-o data romanulu a se rumpere de cãtra unguru? Aretati-mi unu singuru datu in istoria, si mi voi plecã capulu meu; pana atunci nici d'in gluma nu ve credu. D'in contra dloru, romanulu tot-de-un'a a cercatu o legatura mai strinsa cu unguru, dar' acêst'a tot-de-un'a l'a respinsu (sgomotu, miscare). Vedeti actele dietali in Transilvania; studiatu istoria. Gravitare in afara? In cãtra? Nu — nu noi vomu fi cari se paresimu vre-odata dulcea nostra patria.

Dlu Bartalu fiindu-si alalta-ieri cuventarea a dîsu cã: aici trebe sê traimu, aici trebe sê murimu! — Asià este. — D'ar' candu vomu a trai impreuna, sê nu creamu domniloru legi, cari nu ne asecura ci ne amenintia viet'a, celu

pucinu sêu mai bine celu multu viet'a nationala, sê nu creamu legi despre cari domnia-vostra poteti dice cu sant'a scriptura cã: „legi aveti si dupa legile vostre cauta sê perimu.“ Numai atunci candu nu voru fi astfelu de legi, atunci vomu trai atunci vomu muri impreuna.

Pentru aceea dloru, io ve rogu, io rogu prèumilitu pe onorabil'a camera ca sê nu voteze proieptulu de lege alu comisiunei centrali; dar' nu votati intru tote nici proieptulu nostru (s'audîmu!); ci daca acum in trei ani d'ile nu s'au potutu lamuri ideele, daca in trei ani s'au facutu atãte proiepte de lege in cãtu stau acele cu valm'a, atunci sê o spunemu cã inca nu ne-amu luminatu destulu despre cestiune, si sê o lasãmu mai bine pe alte timpuri de cãtu sê o deslegati asià precum vreti a o deslegã. Daca inse totu-si vreti sê faceti lege, atunci primiti, de basa la desbaterea speciale proieptulu minoritatii (miscare, sgomotu) adoca proieptulu deputatiloru romani si serbi (sgomotu), dà! dice sê-lu primiti, cã-ci si domnia-vostra diceti sê-lu primimu celu alu comisiunei centrali, si noe sê nu ne fia iertatu a dice, sê primiti alu nostru? si faceti in acestu-a tote amendamentele posibili, sê primiti inse si modificarile ce le dîse deputatulu Dobrzansky in siedinti'a de eri.

Incheiu si dîcu: cã de basa la desbaterea speciale primescu proieptulu de lege alu deputatiloru romani si serbi; era proieptulu comisiunei centrali nici in generalu nu lu primescu (aprobari in stang'a estrema). Amu dîsu.

Dapsy partinesce proieptulu majoritatii, era Mileticu, prin una cuventare lunga tiesuta cu argumente puternice recomanda pre alu minoritatii.

Aloisiu Wladu nu partinesce nece proieptulu majoritatii, nece pre alu deputatiloru nationalitatiloru, ci recomanda proieptulu d'in 1861; dice cã limb'a legislatiunei si a administratiunei centrali sê fia cea magiara, era in comitate si in comune diferite nationalitatii sê-si alega liberu limb'a administratiunei; la insinuãrile lui Bartal, cã nationalitat.le aru gravità cãtra Rusia, respunde, cã nu Romanii sunt acêi-a, cari in 1848 au chiamatu pre Rusi in tiera.

In fine vorbi Stefanides partinindu proieptulu majoritatii.

Desbaterea se va continuã in siedinti'a de mane.

D'in lucrãrile delegatiuniloru.

Siedinti'a d'in 26 noemvre a delegatiunei germane.

D'in partea guvernulu comune au fostu de fatia ministrii b. Boust si b. Becke si consiliarii Hoffmann si Weinger.

Autenticandu-se protocolulu siedintiei de eri presiedintele face cunoscutu, cã raporturile ministrulu esterneloru suntu tiparite deja, si decum-va va fi cu putintia, se voru luã la pertratere in in siedinti'a de adî.

Apoi se trece la pertraterea raportulu despre bugetulu ministeriulu comunu de finantia, despre venitul vamalu si despre esecutarea concluseru aduse pentru ministerulu comunu de finantia in sesiunea prima a delegatiunei.

Estragemu d'in raportulu acestu-a urmatoriele puse-tiuni: Comisiunea esmisa in caus'a bugetulu ministrulu comunu propune: pentru papiru in locu de 1500 fl. numai 1000 fl., pentru mobile in locu de 5000 fl. numai 4000 fl., pentru incalditu in locu de 2500 fl. numai 2000 fl., pentru diurne si pausiale de caletoria in locu de 5000 numai 3000 fl., pentru remuneratiuni si ajutoriri in locu de 3000 fl. numai 2000 fl., pentru fondulu pensiuniloru in locu de 83,939 fl. numai 80,339 fl., pentru pensiuni noue in locu de 70,000 fl. numai 20,000 fl.

Astu-felu bugetulu ministeriulu comunu de finantia pentru anulu 1869, dupa propunerea comisiunei, ar' fi:

Spese ordinarie:	1.709,865 fl.
„ extraordinarie:	13,430 fl.
Sum'a totale:	1.723,295 fl.

Proieptulu ministerialu cere cu 55,000 fl. mai multu, adoca: 1.778,295 fl.

Proieptulu bugetariu cuprinse in sine inca si venitul vamale d'in Cis- si Transilvania, care face 7,927,000 fl.; comisiunea crede, cã sum'a acêst'a nu pote intrã in bugetulu ministeriulu comunu de finantia, ci, dupa una cointelegere reciproca cu guvernulu unguerescu, se va intrebuintia pentru acoperirea speseloru comuni.

Raportulu acestu-a se primesce de bas'a desbateriloru speciali, si denegandu-se unanimu sum'a intrega de 70,000 fl. pentru pensiuni noue, se primesce bugetulu cu modificarile facute de comisiunea finantiara.

Dr. Klier cetesce raportulu comisiunei finantiare despre control'a comtabilitatii, in care se propune in locu de 101,950 fl. numai 101,650 fl. — Si primindu-se raportulu fãra vre-una observare, siedinti'a se inchiaia.

Siedinti'a d'in 26 noemvre a delegatiunei ungueresci.

Presiedinte: Somsich, notariu: Rajner, d'in partea guvernulu comunu: Boust si Becke, consiliariu: Orczy si Weinger.

Dupa autenticarea protocolulu siedintiei d'in urma, se face cunoscutu, cã de alu trei-le notariu alu siedintiloru s'a alesu Ladislau Szelestey.

Ladislau Szogyenyi presinta raportulu comisiunei finantiare despre bugetulu ministeriulu comunu pentru an. 1869. — Se va tipari.

Presiedintele incunoscintieza, cã cas'a magnatiloru a aleu de membru alu delegatiunei ungueresci d'in partea Croatiei pe comitele supremu alu Zagrabiei Emer. Bogovits.

B. Adalbertu Orczy respunde la interlatiunea facuta de Zsedényi si consoti in privinti'a relatiuniloru esterne, afirmandu, cã parerile ministrulu esterneloru convinu in tote cu parerile desfasiurate in interlatiunea de sub intrebare, si cã evenemintele ce aru potè urmã, nu voru aflã monarcia nepregatita.

Zsedényi si-reserva pentru alta data dreptulu d'a-si esprime indestulirea ori neindestulirea in privinti'a respunsulu acêstui-a.

Apoi se trece la pertraterea generale a bugetulu ministeriulu comunu de finantia, si dupa-ce vorbira mai multi la obieptu, desbaterea generale se inchiaia.

D'in cartea rosia.

Afacerile orientale.

D'in „cartea rosia presintata delegatiuniloru prin ministerulu de esterne, estragemu urmatoriele pasagie relative la statulu Romaniei.

„Cu guvernulu Principatelor unite, Moldo-Romania, inca s'au inceputu de multu tempu negotiarile, cari aveau de scopu, a regulã cu contielegere reciproca mai multe afaceri pendinti de interesu comercialu si administrativu. Guvernulu maiestatii sale imperatoresci si regesci apostolice a staruitu totu-de-un'a, a urmari aceste afaceri cu cea mai viua atentiune, ca si prin acêst'a sê dee unu documentu mai nou, cã n'a incetatu nici odata, a apretia in mesura mare comunicatiunea amicala cu guvernulu principelui Carolu, si a fostu aplecatu a incepe consultarile dorite, recunoscendu prè bine, cã regularea acestoru afaceri pote propagã in modu eficaciu sustinerea si prosperarea referintiloru amicale intre tieriele, cari sunt legate un'a de alt'a prin atãte interese reciproce.

Guvernulu maiestatii sale pote aminti cu satisfactiune, cã unele d'intre aceste afaceri pendinti au avutu rezultatu favorabilu. Conclusele conferintiei despre tarifele telegrafelor sunt ratificate.

Negotiarile despre regularea comunicatiunei postale in principatele unite promitu succesu; asemea se continua si consultarile, spre a realisã impreunarea drumurilor ferate austro-magiare cu liniile de feru proieptate in principatele unite, si guvernulu maiestatii sale se silesce a delaturã d'in parte-si tote acele pedece, a caroru delaturare aru fi destinata, a contribui la promovarea relatiuniloru directe comerciale, prin una comunicatiune mai usiora la frontarie.

Ce se tiene de afacerea jurisdictiunei consularie si de statorirea ei, acêsta prè momentosa cestiune e obieptulu celei mai detaiate esaminari, si se va resolvi cu atãtu mai rapede in modu definitivu si basatu pre dejudecarea drepta a relatiuniloru judetiarie, cari sustau de fatia in Principatele Unite, cu cãtu acea cestiune au fostu subtrasa atentiunei totoruru poteriloru si a datu ansa la portarati seriose si detaiate. Insemnatea si estinsiunea cea mare a relatiuniloru nostre comerciale, numerulu celu mare alu supusiloru si clientiloru monarciei austro-magiare in Principatele dunarene atribue acêstei cestiuni urmari forte grele.

In principiu, cã regularea jurisdictiunei consularie e de doritu, guvernulu maiestatii sale consente cu guvernulu moldo-romanu, dar' n'a potutu precipitã resolvirea acêstei cestiuni fãra de a vatema reu interesele comerciale ale monarciei, si fãra de a provocã prin acêst'a una spaima justificata in intreg'a lume comerciala. Guvernulu inse se silesce, a aflã bazele unei conventiuni in asta direptiune, si nu se indoiesce, cã si acêsta cestiune se pote resolvi in contielegere imprumutata, deca relatiunile judetiarie in Principatele unite voru dà garantie suficiinti despre una procedura juridica regulata.

In decursulu verei s'au intemplat mai multe casuri, la cari guvernulu moldo-romanu, in urmarea procedurii arbitrarie si a raportelor contrarie adeverulu ale unoru deregatori subalterne, in inceputu nu voiã a consenti cu pretinsiunile nostre. Guvernulu maiestatii sale inse pote afirmã cu satisfactiune, cã in tote aceste casuri parerile sale in fine au fostu recunoscute pre deplinu de guvernulu principatelor unite, ca corespondentorie adeverulu si fundate in dreptu.

Netolerantia religiosa, care se afla in unele clase ale poporatiunii moldo-romane, a datu ansa la acele escese deplorable, cari au eruptu in unele cetati si sate in contra jidoviloru si au datu esemplu penibilu de arbitriu, inferatu prin desaprobarea lunei civilizate.

Nu numai d'in respectu cãtra umanitate, ci si d'in caus'a cã intre cei vatemati se aflau supusi de ai maiestatii sale, s'a impusu consuliloru cesaro-regesci detorinti'a, a intreveni la guvernulu princiaru pentru aপরera celoru persecutati si pefugati si pentru desdaunarea celoru vatemati, si mai cu se-ma acêstei incurgeri a loru, spriginiti fiindu in modu eficaciu de consuli Franciei, Angliei si a confederatiunei nordice, are a se multumi ajutorarea si desdaunarea celoru persecutati.

Nu se pote trece fãra amintire, ba trebe sê dechiarãmu cu satisfactiune, cã însu-si guvernulu princiaru n'a potutu denegã recunoscerea sa portarei circuspecte a consuliloru nostri, cari in acêsta durerosa afacere au aretat fapte norefrangibile, si li-a datu satisfactiune deplina.

Unu faptu de mare importantia pentru esistinti'a relatiuniloru bune intre inalt'a porta si intre guvernulu Principatelor dunarene s'a escatu in iuliu a. c. prin invasiunarea Bulgariei cu bande armate si organizate pre teritoriulu Moldo-Romaniei. De si numerulu proportiunalminte micu alu bande-

oru nu potea s'gdui puterile si autoritatea puterii turcesci in acea provincia, si de si insurectiunea intentiunata a Bulgariei s'a paralizat pre deplin prin mesurile guvernatorului de acolo executate cu multa energia, pre cum si prin indiferentia poporatiunii bulgare, — totu-si nu se pote trage la indoiele, că neresolutiunea, cu care a procesu guvernului Principatelor unite in impiedecarea formarii acelor bande, ne insufla indoiele serioase, ore are guvernulu princiariu vointi'a sincera, séu — presupunendu acést'a — fatia cu iritatinea d'in tiera are puterea, a sustiené fatia cu port'a neconturbata acea relatiune, care s'a conditiunatu ca bas'a esistintei de statu a Principatelor unite, Moldo-Romani'a, prin tratate solemne si anume prin art. 22 si 25 alu pacii d'in Parisu, si s'a garantatu prin puterile, cari au subsemnatu acelu tratatu.

Evenimentulu d'in urma ne face a considerá ca fundata acést'a indoiele; deca esistinti'a acestui faptu in sine aru fi de ajunsu a provocá in mare gradu ponderarea cea mai serioasa a puteriloru, apoi insemnatarea acestui faptu se gradueza inca prin adunarea de arme de unu tempu incoce, pusa in lucrare cu graba precipitata, si prin mesurile militare, cari nu stau in proportiune cu recerintele aperierei interne, pre cum e acést'a precizata in art. 26 alu tratatulu de pace d'in Parisu, si cari mesurile trecu preste recerinti'a reala si justificata a unei tiere, care nu e amenintata nici d'in una parte si afara de acést'a e scutita de ori-care atacu d'in ori-care direptiune prin garanti'a puteriloru.

Pericululu, ce se provoca prin acést'a situatiune n'aru trebú s' lu-treca cu vederea nici atentiunea guvernulu Principatelor unite; acestu periclu aru poté deveni stricatiou desvoltarei fericite a acestoru tiere, cá-ci prin s'gduirea pusetiunei sale se desbraca tomái de acele prerogative, cari curgu d'in tratatele amintite, si fára cari nu le va succede nici odata, a fundá desvoltarea si intarirea libertatii interne si bunastarea locuitoriloru loru asié de nedependente, pre cum o potu face in pusetiunea loru de acum.

Altcum departe sta de intentiunea maiestatii sale imperatesci si regesci apostolice, ca d'in miscarea viua, ce se manifesteaza in Principatele dunarene, s' deduca una tema justificata de conturbari violente a pusetiunii contractuale fatia cu port'a, séu a referintieloru amicale cu vecinii, dar guvernulu maiestatii sale are deplin'a consciinta, cátu e de necesariu, a urmari cu ochiu s'vighiatoriu desvoltarea situatiunei la frontariile noastre, si guvernulu maiestatii sale la implinirea acestei detorintie va fi condusu numai de acele respecte, cari le pretinde servarea demnitatii si securitatea monarcei, protectiunea supusiloru sei si sustinerea obligatiuniloru contractuale."

Lipov'a, 23 noevre 1868.

Dle Redactoru!

Fiindu norocosu a me affá asta-di in regiunile incantatorie ale acestui ténutu, mi-tienú de detorintia a ve impartasi cátu de putientelu despre cercustarile de pre aici'a.

Nu sciu, care numeru d'in foia ministeriale magiarizatoria „Foi'a invetiatoriloru poporului“ m'a scandalisat forte, candu am avutu nenorocirea a ceti in elu o corespundintia de „unu invetiatoriu unguru“ de aici, care dicea cá romanii d'aici insotiti cu ungurii aru fi edificatu o scola „unguresca“ tri-

viala, la carea acelu corespundinte ar' fi avutu onorea a fi alesu invetiatoriu prin romani.

Aflandu-me aici, m'a interesatu forte a me informá despre ace'a asertiune; amu si facutu, si éta m'amu convinsu, cá ace'a asertiune este mintiuna. — Aici esiste o scola triviala romana, o scola, carea pote servi de modelu nu numai pentru scolele triviale, ci si normale séu chiar' si gimnasiale; — dar' acést'a nu s'a edificatu in anulu presinte, cu atât'a mai putienú prin contribuirea unguriloru — de cari abié vei affá 3—5 persone in tota Lipov'a. Vre-o cáti-va jidani formeza intregulu ungurismu cumplitu alu Lipovei! Invetiatorii acestei scole, sunt nisce barbati forte zelosi. — Afara de cele 2 clase, pentru prunci de sesulu barbatescu mai esiste totu in edificiuu acestu elegantu si o scola de fetitie. — Pre mine m'a desfatatu elegantia si curatia, ce infrumsetieza acestu edificiu, mai multu inse zelulu adevratu romanu alu acestoru invetiatori, cari sunt insufletiti de chiamarea loru maretia; éra progresulu eleviloru de ambe sesele da destulu de chiara dovoda despre facultatile spirituale ale Romanului.

Acum iertati-mi, s' ve impartasiescu si o fapta adevratu constitutiunale!

Abié ajunseramu aici, si éta a dou'a di si primiramu o visita — neasceptata.

Unu spitzli „constitutiunalu“, care se presentá ca „biztos“, intrá in lăntu si cerú pasu-portu. Firesce acum odata se indestulu cu vre-o cáte-va atestate, ce le aveamu la noi, si multumita lui Ddieu, ne lasara in pace. Casulu a trecut, si io asiu poté fi odihnit, deca nisce cugete scriose nu mi-aru cruci prin capu, cá adeca, decumva io nu aveamu nece unu atestatu la mine, ore-ce s'ar' fi intemplat? Si ore ce se va intemplá de acum inainte cu acei barbati cari nu posedu atestate, deca se voru preambli in patri'a loru constitutiunale d'intr'unu satu intr'altulu? Dieu, domnule redactoru! acestu faptu m'a surprinsu de totu, cu atât'a mai multu fiindu-cá chiaru sub absolutismu numai cu „Steckbrief“ulu in mana domnúlu beamter conturbá pre ore-care individu. Séu dora de candu amu esitu eu d'in Pest'a s'a datu d'in partea cinstitului ministeriu unu astu-felu de regulamentu? . . . nu sciu! Destulu, cá constitutiunea unguresca se eerceza si in asta parte a patriei romane in modu destulu de semtábilu.

Varietati.

* * (Sacrificiile resboieloru) in cei de pre urma 15 ani se specializeza in urmatoriu modu: Resboiulu d'in Crimea a constatu 794,991 omeni si 8,500 milioane de franci; resboiele italiene 45,000 om. si 1500 mil. fr.; Schleswig-Holstein 3000 om. si 180 mil. fr.; resboiulu nordamericanu 519,000 om. si 11,000 mil. fr.; resboiulu d'in 1866 45,000 om. si 1,650 mil. fr.; espeditiunile diverse 65,000 om. si 1000 mil. fr.; la olalta: 1,742,990 omeni si 47,830 mili one de franci.

* * (Miscári nationale in patri'a lui Dragosiu.) Dupa ce ministeriu reg. ung. pentru culte si invetiamentu publicu a intaritu statutele asociatiunei pentru cultur'a poporului romanu d'in Maramuresiu, susternute inca in anulu 1861, — pentru asigurarea institutulu preparandialu, precum si pentru inteimeierea convictulu cuprinsu in statute: dlu Iosifu Manu, ca

presiedinte alu societatii, in intielesulu statuteloru conchiama adunare generale constitutiva, care se va tiené in 1-a diecemvre c. n. a. c. in Sighetulu Marmatiei, in sal'a comitatulu, la 3 ore d. a.

* * (Pretiuirea limbci romane). Multu stimatle dle Muresianu! . . . Eu patimescu tare in privinti'a sanetatei, bagu séma se apropia. . . Ministeriu de cultu magiaru ne-au incunoscintiatu oficiose — firesce in limb'a magiara — si pe noi, cá au luat agendele cultulu si ale invetiamentulu, cari pana acum erá sub gubernulu transilvanu, la sine si si-au inceputu activitatea, si in urm'a acestei-a deadreptulu au inceputu a ne tramite ordinatiunile sale. Noi ne vomu tiené de ale nostre, si corespundentele nostre cele oficiose totu-de-una ni le vomu face in limb'a romana. Deca tote ordinarietale romane transilvane ar' face asemenea, ce bine ar' fi? dar' tare me temu, cá precum inainte de acést'a, asiá acum inca mai vertosu ne voru lasá in scartu, si ne voru paralisá, si compromitá facundu-si limb'a ordinarietatu ce'a oficiose pre ce'a magiara! cá causei nationale nici unu inimicu nu i pote strică mai tare decâtu fariseismulu ipocritiloru si renegatiloru séi fi. Perirea ta d'intru tine, o Izraile! Oftandu-ve cu la toti si cu la tota cas'a, multe serbatori ale Pasciloru, cu bucuria, fericire si statornica sanetate, a ajunge la multi ani cu pace, remanu alu multu stimatle Dtale de totu binele voitoriu Metropolitu Alesandru m. p. Blasiu, 5/17 aprile 1867.

„Gaz. Tr.“

* * (Stindardulu liberu), diariu politicu, literariu si comercialu, apare in Craiova de la 1 noevre 1868. Amu primitu numerulu antáiu. Suntemu convinsi, cá Romani'a libera nu se va tiené de „Stindardulu liberu“ d'in Craiova.

* * (Deputatii oroti) fura primiti eri de Maiestate Sa. Deca nu se va stramutá programulu prin ce-va cauza particulare, curtea regesca va remané in Bud'a pana in 15—16 a lunei venitorie.

* * (Multiamita publica.) Subscrisulu me semtu obligatu a aduce Ilustratiu sale, dlui episcopu Vancea, adenc'a mea multiamita pentru marinimositatea, cu care a binevoitu a misurá cursulu studiiloru, ajutorandu-me in anulu scolasticu trecut cu 25 fl. v. a. Pest'a 26 noevre 1868. Contantinu Coti jur. in an. IV.

* * (Comitetulu socialu-democratou) d'in Vien'a e disolvitu prin derogatoria.

* * (Numerulu criminalistiloru politici) in Prag'a face sum'a de 40. Intre acesti-a se affa 13 autori si redactori celi, 14 criminalisti de „inalta tradare“, intre acesti-a si doue fete, dupa aceea mai multi cercetatori de mitinguri, Dr. Steinfeld d'in Jicin pentru crim'a de les'a maiestate si serbulu Sav'a Raikovits pentru demunstratiunea contr'a lui Herbst. Cei mai multi d'entre incarcerati sunt casatoriti si parinti da familia.

* * (Fonduri secrete.), Diurnalulu „Vorstadtztg“ i-se serie d'in Pest'a, cá contele Andrassy aru avé noue milioane la dispusetiune spre a scote la cale alegerile viitorie in sensulu guvernulu. Corespundentele mai adauge, cá spionagiulu n'a fostu nici odata asié in floribus, ca acum in Pest'a.

Proprietariu, redactoru respundietoriu si editoriu:
ALESANDRU ROMANU.

Comunicatiunea drumurilor de feru.

Vien'a-Pest'a-Segedinu-Temisior'a-Baziasiu.		
De la Vien'a	pleca la 7 ore 45 min. dem. si la 8 ore — min. ser'a.	
„ Posionu	„ 10 „ 24 „ „ 10 „ 51 „ „	
„ Neuhäusel	„ 1 „ 23 „ diu'a, „ 1 „ 54 „ nóptea	
„ Pest'a	„ 5 „ 19 „ d. m. „ 6 „ 31 „ deman.	
„ Czegléd	„ 7 „ 54 „ „ „ 9 „ 14 „ „	
„ Segedinu	„ 12 „ 12 „ nóptea, 2 „ 55 „ dup. m.	
„ Temisior'a	„ 8 „ 55 „ dem. „ 7 „ 47 „ „	
„ Jasenov'a	„ 8 „ 4 „ „ *)	
„ Beseric'a-Alba	„ 8 „ 40 „ „	
Sosesce in Baziasiu	la 9 „ 10 „ „	

*) De la Temisior'a la Baziasiu comunica numai odata.

Baziasiu-Temisior'a-Segedinu-Pest'a-Vien'a.		
De la Baziasiu	pleca la 5 ore 55 min. d. a.	
„ Beseric'a-Alba	„ 6 „ 27 „ „	
„ Jasenov'a	„ 7 „ 6 „ „	
„ Temisior'a	„ 10 „ 40 „ ser'a si la 7 ore 25 min. dem	
„ Segedinu	„ 2 „ 26 „ nóptea „ 12 „ 53 „ diu'a	
„ Czegléd	„ 6 „ 35 „ dem. „ 6 „ 21 „ d. a.	
„ Pest'a	„ 9 „ 55 „ „ „ 9 „ 30 „ ser'a	
„ Neuhäusel	„ 1 „ 52 „ diu'a „ 1 „ 8 „ nópt.	
„ Posionu	„ 4 „ 43 „ d. a. „ 4 „ 12 „ dem.	
Sosesce in Vien'a	la 6 „ 86 „ „ „ 6 „ — „ „	

Jasenov'a-Oravit'a.		
De la Jasenov'a	pleca la 8 ore 30 minute demaneti'a.	
„ Jam	„ 9 „ 12 „ „	
„ Racasdia	„ 10 „ 12 „ „	
Sosesce in Oravit'a	la 10 „ 57 „ „	

Oravit'a-Jasenov'a.		
De la Oravit'a	pleca la 4 ore — minute dupa mediadi.	
„ Racasdia	„ 4 „ 45 „ „	
„ Jam	„ 5 „ 38 „ „	
Sosesce in Jasenov'a	la 6 „ — „ „	

Vien'a-Oradea-Mare.		
De la Vien'a	pleca la 8 ore — minute ser'a.	
„ Pest'a	„ 6 „ 35 „ deman.	
„ Czegléd	„ 9 „ 27 „ „	
„ Püspök-Ladány*)	1 „ 58 „ dup. med.	
Sosesce in Oradea	la 4 „ 38 „ „	

*) Cale laterale duce la Dobritinu, unde sosesce la 3 ore dupa mediadi.

Oradea-Mare-Vien'a.		
De la Oradea	pleca la 10 ore 6 minute demaneti'a	
Sosesce in Püspök-Ladány*)	„ 12 „ 48 „ diu'a	
„ Czegléd	„ 5 „ 41 „ ser'a	
„ Pest'a	„ 8 „ 37 „ „	
„ Vien'a	„ 6 „ — „ demaneti'a.	

*) Cale laterale vine de la Dobritinu.

Vien'a-Aradu.		
De la Vien'a	pleca la 8 ore — minute ser'a.	
„ Pest'a	„ 6 „ 25 „ deman.	
„ Czegléd	„ 9 „ 47 „ „	
„ Szolnocu	„ 11 „ 2 „ „	
Sosesce in Aradu	la 5 „ — „ ser'a.	

Aradu-Vien'a.		
De la Aradu	pleca la 10 ore 15 minute demaneti'a	
„ Szolnocu	„ 4 „ 22 „ dupa mediadi.	
Sosesce in Czegléd	la 5 „ 33 „ „	
„ Pest'a	„ 8 „ 37 „ „	
„ Vien'a	„ 6 „ — „ demaneti'a	

Vien'a-Paris.		
De la Vien'a	pleca 4 ore 30 minute ser'a.	
„ Salzburg	„ 1 „ — nóptea.	
„ Monacu	„ 5 „ 45 deman.	
„ Stuttgart	„ 11 „ 45 „ „	
„ Mühlacker	„ 12 „ 55 diu'a.	
„ Carlsruhe	„ 2 „ 10 dupa méd.	
„ Strassburg	„ 5 „ 25 „ „	
Sosesce in Paris	la 5 „ — demaneti'a.	

Paris-Vien'a.		
De la Paris	pleca la 8 ore 35 minute ser'a.	
„ Stassburg	„ 8 „ 57 „ dem.	
„ Carlsruhe	„ 10 „ 40 „ „	
„ Mühlacker	„ 12 „ — „ diu'a.	
„ Stuttgart	„ 1 „ 20 „ dupa méd.	
„ Monacu	„ 8 „ 30 „ ser'a.	
„ Salzburg	„ 1 „ 30 „ nóptea.	
Sosesce in Vien'a	la 9 „ 30 „ deman.	

Comunicatiunea postelor.

De la Oradea-Mare la Clusiu, pleca in tote dilele la 6 ore 30 minute dupa mediadi, sosesce in Clusiu la 1 ora 30 minute dupa mediadi. Cale de 19 $\frac{1}{2}$ mile, tiene 18 ore 40 minute, costa 10 fl. 92 cr.

„ Clusiu la Oradea pleca in tote dilele la 12 ore diu'a, sosesce in Oradea la 6 ore 40 minute demaneti'a.

„ Aradu la Sibii (prin Dev'a) pleca in tote dilele la 7 ore ser'a, sosesce in Sibii la 2 ore 15 minute nóptea. Cale are 84 $\frac{1}{2}$ mile, tiene 31 ore 15 minute, costa 20 fl. 2 cr.

„ Sibii la Aradu (prin Dev'a) pleca in tote dilele la 7 ore ser'a, sosesce in Aradu la 1 ora 45 min. nóptea.

„ Temisior'a la Sibii pleca in tote dilele la 6 ore deman. sosesce in Sibii la 1 ora 30 min. dupa mediadi. Cale de 36 $\frac{1}{2}$ mile, tiene 31 ore 40 min., costa 20 fl. 44 cr.

„ Sibii la Temisior'a pleca in tote dilele la 12 ore diu'a, sosesce in Temisior'a la 7 ore 40 minute ser'a.

„ Temisior'a la Orsiova pleca luni-a, marti-a, joi-a, si sambet'a la 6 ore demaneti'a, sosesce in Orsiova la 6 ore deman. Cale de 26 $\frac{1}{2}$ mile, tiene 24 ore, costa 14 fl. 98 cr.

„ Orsiova la Temisior'a pleca dominica* marti-a, mercuri-a si vineric-a la 6 ore ser'a, sosesce in Temisior'a la 6 ore ser'a in diu'a urmatória.

De la Temisior'a la Aradu pleca in tote dilele la 6 ore dem. sosesce in A. la 11 ore 45 minute diu'a. Cale de 7 mile, tiene 5 ore 45 min., costa 8 fl. 8 cr.

„ Aradu la Temisior'a pleca in tote dilele la 2 ore dupa mediadi, sosesce la 7 ore 45 minute ser'a. tine 18 ore 20 min., costa 12 fl. 18 cr.

„ Clusiu la Sibii pleca in tote dilele la 5 ore dupa méd. sosesce la 11 ore 50 min. diu'a.

„ Sibii la Brasiova pleca in tote dilele la 5 ore dupa méd. sosesce la 7 ore 25 min. deman. Cale de 18 $\frac{1}{2}$ mile, tiene 14 ore 25 min., costa 10 fl. 36 cr.

„ Brasiova la Sibii pleca in tote dilele la 7 ore ser'a, sosesce la 9 deman.

„ Sibii la Muresiu-Osiorheiu pleca luni-a, marti-a, vineri-a, si sambet'a la 7 ore ser'a, sosesce la 1 ora 5 min. d. m. Cale de 19 $\frac{1}{4}$ mile, tiene 18 ore 5 min., costa 10 fl. 78 cr.

„ Muresiu-Osiorheiu la Sibii pleca luni-a, marti-a, mercuri-a si sambet'a la 8 ore demin. sosesce la 2 ore 35 min. nóptea.